

4. Шемигон Н. Ю. Формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. – Харків, 2008. – 23 с.

СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТРАКТОРИСТІВ-МАШИНІСТІВ

Руслан Недашківський,

*аспірант Інституту професійно-технічної
освіти НАПН України*

В умовах динамічного реформування аграрного сектору економіки країни різко виріс попит на робітників, які вже з перших днів роботи за фахом здатні компетентно, ефективно й відповідально виконувати складні виробничі завдання, готові до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності. Означені обставини детермінують певні зміни й в організації підготовки фахівців-аграрників. Нині навчально-виховний процес у вищому аграрному навчальному закладі має бути спрямований на формування особистості, здатної ефективно виконувати завдання та обов'язки продуктивного, творчого рівня професійної діяльності.

Аналіз процесу організації професійної діяльності майбутніх трактористів-машиністів переконує, що в структурі професійної компетентності маємо виокремити такі взаємозалежні та взаємообумовлені компоненти: мотиваційно-ціннісний, практично-діяльнісний, когнітивний та особистісно-рефлексивний.

Зміст *мотиваційно-ціннісного* компоненту містить спрямованість, інтерес, мотиви, потреби: наявність інтересу до поглибленого вивчення фахових дисциплін; орієнтацій особистості на оволодіння сучасними знаннями, бажання виконувати навчальне завдання; сформованість потреби у систематичній навчально-пізнавальній діяльності усвідомлення значущості компетенцій, безпосередньо пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю; прагнення до набуття конкурентоспроможних умінь та навичок. Цей компонент виконує функцію стимулювання професійної компетентності майбутнього тракториста-машиніста.

Практично-діяльнісний компонент професійної компетентності містить знання, навички, уміння, професійно значущі якості: здатність до компетентного сприйняття й аналізу професійно важливої інформації; до саморегуляції та вміння приймати рішення, професійної творчості, комунікативної компетентності й адекватної професійної самооцінки. Діяльнісний компонент ґрунтується на загальних прийомах і способах інтелектуальної діяльності (аналізу, синтезу, порівнянні, абстрагуванні, узагальненні, конкретизації). У структурі професійної компетентності практично-діяльнісний компонент виконує технологічну, інструментальну функцію.

Ефективність освіти майбутнього тракториста-машиніста прямо залежить від наявності знань, умінь і здатності застосовувати їх у професійній діяльності; уміння їх аналізувати, класифікувати і систематизувати. Ці здатності особистості

у структурі професійної компетентності виділені в *когнітивний* компонент, який містить обсяг знань (ширину, глибину, системність), стиль мислення, теоретичну підготовленість до виконання певних практичних професійних дій, що формуватимуть необхідні вміння і навички.

Особистісно-рефлексивний компонент містить сукупність особисто значущих і цінних прагнень, ідеалів, переконань, поглядів, ставлень до продукту та предмета діяльності; розуміння професійної компетентності як однієї з провідних професійних і соціальних цінностей; адекватну самооцінку власних можливостей у використанні інноваційних технологій, інформаційних ресурсів, упевненість у їх виборі та реалізації; прагнення до самоактуалізації, саморозвитку, постійної роботи над собою; прагнення до професійного самовдосконалення; здатність адекватно орієнтуватися в інноваціях; здатність брати на себе відповідальність за інформатизацію професійної діяльності; здатність до рефлексії у сфері пошуку та перетворення інформації, в опануванні та використанні інформаційних технологій; самоаналіз і самооцінка професійної діяльності; здатність адекватно оцінювати власні досягнення, власний рівень професійної компетентності; уміння визначати переваги й недоліки своєї компетентності; уміння визначати резерви власного подальшого професійного зростання. Рефлексія характеризує осмислення, самоаналіз і самооцінку учнем власної професійної діяльності та її результатів, уточнення шляхів її організації. Рефлексією регулюються усі компоненти професійної компетентності. Завдяки рефлексії учень відстежує цілі, процес і результат своєї діяльності щодо набуття професійних компетенцій, а також усвідомлює ті внутрішні зміни, які в ньому відбуваються, усвідомлює себе як особистість, що змінюється. Рефлексія дозволяє виявити і подолати протиріччя, що виникають в житті людини між знаннями і поведінкою, бажаним, можливим і дійсним. Завдяки рефлексивному механізму людина переходить на нові рівні свого розвитку.

Виділені в структурі професійної компетентності компоненти досить умовні, вони тісно переплітаються між собою і поєднані у цілісну інтеграційну систему. Ця структурна модель, як і інші, лише відносно відображає всі характеристики структурних складових професійної компетентності майбутнього тракториста-машиніста. Більш ґрунтовно зміст професійної компетентності розкривають її функції:

- 1) *інформаційно-комунікативна* – пов'язана зі створенням необхідного інформаційного потоку в процесі професійних взаємовідносин, що зумовлюють розвиток соціально значимих зв'язків у колективі, включає вміння чітко висловлювати думки, підтримувати професійний діалог;
- 2) *аналітико-конструктивна* – забезпечує володіння фаховою термінологією, здатність приймати рішення, готовність вирішувати професійні завдання використовуючи отримані знання;
- 3) *діяльнісно-регулятивна* – включає ініціативність у професійній діяльності, передбачає створення умов, щодо активного використання в процесі професійної комунікації фахової термінології;
- 4) *формульовально-розвивальна* – має на меті активний вплив на процес професійно-комунікативної діяльності, продуктивну реалізацію творчого

потенціалу фахівців агропромислового комплексу;

- 5) *профілактико-виховна* – полягає в прогнозуванні, запобіганні негативних явищ та їх ліквідації у професійній діяльності.

Мотиваційно-ціннісний компонент реалізується через інформаційно-комунікативну, діяльнісно-регулятивну та формувально-розвивальну функції; практично-діяльнісний компонент – через аналітико-конструктивну, діяльнісно-регулятивну та профілактико-виховну функції; когнітивний компонент – через всі функції професійної компетентності; особистісно-рефлексивний компонент спрямований на реалізацію формувально-розвивальної та профілактико-виховної функції.

Запропонована структура професійної компетентності майбутнього тракториста-машиніста базується на розумінні цієї комплексної дефініції як інтегрованої професійної складової майбутнього спеціаліста, професійності – як мети та результату процесу професійної підготовки.

Визначені у дослідженні зміст та структурні компоненти (мотиваційно-ціннісний, практично-діяльнісний, організаційний та особистісно-рефлексивний) професійної компетентності покладені в основу розробки критеріально-діагностичного апарату дослідження, обґрунтування теоретичних і методичних аспектів формування професійної компетентності майбутнього тракториста-машиніста.

Після висвітлення структурних складових професійної компетентності логічно і доцільно визначити провідні детермінанти формування та розвитку досліджуваного феномена – педагогічні фактори та умови. Вказаним аспектам будуть присвячені подальші наукові дослідження.

Список використаних джерел:

1. Лузан П.Г. Наукові основи організації педагогічного процесу в аграрному вищому навчальному закладі: Монографія. Київ: Видавництво НУБіП України. 331 с.
2. Ничкало Н.Г. Неперервна професійна освіта: міжнародний аспект. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи / За ред. І.А. Зязюна. - К.: Віпол, 2000 - 636 с.